

Valtiovarainministeriö

PL 28

00023 VALTIONEUVOSTO

26.3.2014

LAUSUNTO SELVITYSMIEHEN LUONNOKSEEN VALTIONOSUUSJÄRJESTELMÄN UUDISTAMISESTA

Valtionosuusjärjestelmän uudistaminen on todella tarpeellista. Nykyinen malli on vaikeaselkoinen, siinä on päällekkäisyyksiä ja se on joustamattomana suosinut olemassa olevia rakenteita ja tehottomuutta ja estänyt kuntien välistä yhteistyötä.

Osa kriteereistä, kuten päivähoitokerroin ei ole enää tätä päivää. Sairastavuuskertoimen mukaantulo valtionosuusjärjestelmään on nakertanut Kaustisen kunnan taloutta noin veroprosenttiyksikön vuosittaisella vaikutuksella lähes 20 vuoden ajan. Kertoimen perusteen vähäistä korrelointia kustannuspaineeseen kuvaa se, että sosiaali- ja terveydenhuollon asukaskohtaiset menot ovat olleet Kaustisella kuitenkin kuntien keskiarvoa korkeammat.

Hyvää esityksessä on kriteerien vähentäminen ja kannustavuuden mukaantulo perusteisiin.

Ikäryhmät

Ikäryhmissä on painoa siirretty vanhemmista ikäluokista nuorempiin. Tämä on hyvä muutos. Pelkkä ikä ei selitä kustannuspaineita. Erilaiset perheiden palvelut, kuten esim. kasvavat nuorten syrjäytymiseen johtavat ja niihin liittyvät seikat lisäävät huomattavasti palvelutarpeita ja kustannuksia. Ikäryhmien painotuksia on maailman muuttuessa syytä määräjain tarkistaa.

Sairastavuus

Sairastavuuskerroin määräytyy terveydenhuollon ja vanhustenhuollon osalta erityiskorvattavien sairauksien yleisyyden ja niiden hoitokustannusten perusteella. Kustannustekijänä huomioidaan terveydenhuollossa myös alle 55-vuotiaat työkyvyttömyyseläkeläiset. Sosiaalihuollon kustannustekijänä huomioidaan vain 55-vuotiaat työkyvyttömyyseläkeläiset. Työkyvyttömyyden paino sosiaalihuollon kertoimessa on 41 % ja ikärakenteen 59 %.

Työkyvyttömyyden paino on korkea. Esitys vaatisi tuekseen perusteltuja laskelmia. Työkyvyttömyyteen johtaneet sairaudet tulevat huomioiduksi pääasiassa jo terveydenhuollon erityiskorvattavissa sairauksissa. Sen painoa tulee alentaa ja korvata esim. kansantautien esiintymisellä Kelan kansantauti-indeksin mukaan.

KAUSTISEN KUNTA

Kappelintie 13

PL 10, 69601 KAUSTINEN

Kaustisen.kunta@kaustinen.fi

www.kaustinen.fi

Sosiaalihuollossa työkyvyttömyyden painoa tulisi pienentää ja 0-18 v. ikäluokkien painoa korottaa.

Suomessa ovat alueet hyvin eriarvoisessa asemassa esim. työterveyspalvelujen ja yksityisten terveyspalvelujen saatavuuden suhteen. On alueita jossa työterveyshuolto vastaa pääasiassa työikäisten avoterveydenhuollon palveluista ja hoitaa yhdessä yksityisten palvelujen kanssa näin merkittävän osan kaikista avoterveydenhuollon palveluista. Pienissä maaseutukunnissa nämä jäävät pääasiassa kuntien hoidettavaksi ja kustannettavaksi. Tätä rasitevääristymää pitäisi valtionosuusjärjestelmällä kyetä oikaisemaan.

THL:n raportti tuo selkeästi esille eri palvelujen tarvetekijöitä ja kustannuspaineita. Näitä tuloksia ja valtionosuusperusteita hyödynnetään toivottavasti suoraan myös sote-uudistuksessa kuntien maksuosuuksia määriteltäessä. Tämä kannustaisi kuntia panostamaan pelkän säästöjen etsimisen sijaan vielä enemmän myös ennaltaehkäiseviin kuntalaisten hyvinvointipalveluihin.

VATT:n lyhyen raportin malli ikärakenteen huomioimisesta valtionosuusjärjestelmässä perustuu päivähoiton sekä esi- ja perusopetuksen osalta eri ikäryhmien keskimääriksiin kustannuksiin. Malli ohjaa kuntia palvelutuotannossa suurempiin yksiköihin. Toivottavasti myös ryhmä koko ym. normeihin saadaan enemmän joustavuutta.

Muut kriteerit

Muiden kriteerien painoarvot ovat edellisiin nähden vähäiset. Useimmat kriteerit ovat voimassa jo nykyisessä järjestelmässä. Vieraskielisyyden painoa on korotettu ja tämä on Suomen pikkuhiljaa kansainvälistyessä aivan oikea suunta. Syrjäisyyden määrittely kohtelee kuntia, ja niiden palvelurasitetta, esitetyssä mallissa paljon nykyä oikeuden mukaisemmin.

Uusia kriteerejä ovat koulutustausta ja työpaikkaomavaraisuus. Koulutustaustakertoimen mukaanotto on perusteltua sosioekonomisten syiden aiheuttamien kustannuspaineiden takia. Sen paino voisi olla korkeampikin ja rahaa tähän voitaisiin siirtää työttömyysastekriteeristä.

Työpaikkaomavaraisuus on kriteerinä kaksijakoinen. Sitä perustellaan kannustavuudella elinkeinoelämän kehittämiseen ja onkin hyvä, että kunta saa jotakin hyötyä sellaisestakin kuntaan syntyvästä työpaikasta, johon tuleva työntekijä ei tule kunnan veronmaksajaksi. Kunta on kuitenkin satsannut infraan ja muihin toimintaedellytyksiin.

Toisaalta kriteeri saattaa jäykistääkin. Suomessa vähennetään jo tällä hetkellä kovalla vauhdilla raskaan hoidon paikkoja. Yhteistoiminta-alueilla ja tulevilla sote-alueilla tullaan palveluja keskittämään ja pieniä yksiköjä sulkemaan. Järkeväkin rakennekehitystä voi tulla melkoisesti hankaloittamaan kuntien vastustus, koska ne

pelättyjen lähipalvelujen ja verotulojen menetyksen lisäksi tietävät varmasti menettävänsä myös valtionosuuksissa.

Työpaikkaomavaraisuuteen ja ainakin tilastointiin vaikuttavat myös muut tekijät. Valtio on viime vuosina siirtänyt ja siirtää edelleen työpaikkoja maaseudulta keskustaajamien ja Suomessa pääkaupunkiseudulle. Paras-hankkeessa sotetyöpaikat loppuivat alle 20 000 asukkaan kunnista ja siirtyivät yhteistoiminta-alueen, esim. sairaanhoitopiiriin tai isäntäkunnan (eli keskustaajaman) työpaikoiksi, vaikka työ jatkuu samassa paikassa. Parhaaseen tulokseen ja kannustavuuteen työpaikkaomavaraisuuskriteerissä päästään, jos se perustuu yksityissektorin työpaikkoihin ja niissä tapahtuviin muutoksiin.

Laskentaperiaatteet

Laskentakaavat ja -periaatteet ovat melko selkeitä. Pohjatietoja tulee kuitenkin säännöllisesti tarkistaa ja ne tulee olla kuntien helposti saatavilla, jotta toimintaa ohjaavaa omaa laskentaa voidaan helposti suorittaa.

Verotulotasaus

Esitetty verotuloihin perustuvan valtionosuuden tasauksen laskentaperusteen muutos on kannustava ja hyvä.

Tasauksessa esitetään huomioon otettavaksi myös 50 % voimalaitosten kiinteistöveroista. Esitys on keinotekoinen. Voimalaitosten kiinteistövero tulee ehdottomasti kuulua kokonaisuudessaan verotasauksen piiriin. Selkeintä on tehdä tämä palauttamalla kiinteistövero kokonaisuudessaan takaisin verotasauksen piiriin. Kiinteistöveron poistaminen verotasauksesta tuli pari vuotta sitten kunnille aivan "puun takaa".

Siirtymäaika

Kuntien alustavissa kommentteissa 90 % piti valtionosuusjärjestelmän uudistusta tarpeellisenä ja 65 % piti uutta mallia parempana kuin nykyistä. Suuret uudistukset tarvitsevat siirtymäajan ja esitetty aika on harkittu.

Kuntien vastaukset osoittavat, että nyt vallitsee selkeä näkemys ja yhteisymmärrys siitä, että nykyinen valtionosuusjärjestelmä on "väärä". Monet kunnat, mukaan lukien Kaustisen kunta, ovat kärsineet järjestelmän epäoikeudenmukaisuudesta taloudellisesti jo lähes 20 vuotta. Kaustisen kunnanhallitus esittää, että harkinnanvarainen valtionosuuden korotus suunnataan vuosina 2014-2018 pelkästään niille kunnille, joiden uudessa järjestelmässä kasvavia valtionosuuksia siirtymätasauksella tasataan. Korotuksen jakamisesta päätetään muuten nykyisellä tavalla.

Muuta

Esityksessä otetaan kantaa vain peruspalvelujen valtionosuuteen. Perusteluissa kerrotaan taiteen perusopetuksen ja yleisen kulttuuritoimen rahoituksen siirtyvän

opetus- ja kulttuuriministeriölle ja että toisen asteen koulutuksen rahoitus myönnetään edelleen koulutuksen järjestäjälle.

Talouspoliittisen ministerivaliokunnan linjauksen mukaan valtionrahoituksen säästöt toisen asteen koulutuksessa eivät lisää säästöjen vaikutusta koulutuksen järjestäjien rahoitukseen lukuun ottamatta osana rakennepoliittista ohjelmaa sovittavia 2. asteen koulutusta koskevia toimenpiteitä, joiden käsittelystä tehdään erillisratkaisu.

Edellisen kappaleen sisällön takia tähän selvitysmiehen esitykseen olisi tullut sisältyä myös selkeä esitys lukioden tulevista valtionrahoituksen kriteereistä.

KAUSTISEN KUNNANHALLITUS

Arto Alpia
kunnanjohtaja

Tellervo Pakkala
talousjohtaja